

[Close](#)

Zimannas

kurdî ziman zarava rêziman zimannasî ferheng deng peyv pirtik hevok etîmolojî

[edebiyat](#) / [helbest](#) / [Husein Muhammed](#) / [wêje](#) / [wergerandî](#)

Ebdulla Peşêw: Helbestên bijare bi kurmancî

July 29, 2015 [zimannas](#) [Leave a comment](#)

<https://zimannas.files.wordpress.com/2015/07/peshew.jpg>

Wergerandina helbestên Ebdulla Peşêw li kurmancî[1]

Husein Muhammed

Ebdulla Peşêw (1946 Hewlêr) yek ji navdartirîn û hezkirîtirîn helbestvanên kurd yên serdema me ye. Zêdeyî 40 salan e ku ew helbestan dinivîse. Wî ta niha 8 dîwan derxistine û hê gelek helbestên wî yên neweşandî jî hene. Peşêw carinan li Kurdistanê û biyanistanê digere û helbestên xwe di civîn û semîneran de bi deng dixwîne.

Peşêw helbestên xwe bi kurdiya soranî û bi alfabeya erebî dinivîse. Lê ew evîndarê hemî zaravayên kurdî ye loma di helbestên xwe de gelek peyvên kurmancî (yên ku wek din di soranî de nayên xebitandin) bi kar tîne û mirov dikare di helbestên wî de herwiha şopên hewramî û zaravayên din jî bibîne. Li hêleke din, di helbestên wî de devoka wî ya derdora Hewlêrê jî xwe diyar dide der.

Veke û bixwîne

<https://zimannas.files.wordpress.com/2015/07/peshew.pdf>

Mijarên helbestên Peşew bi kêmi evîn, welat, welatperwerî, bêtifaqiya kurdan, felsefeya jiyane, eşa xerîbiyê û jana nivîsînê ne. Dirûvên helbestên wî dikarin – bi hinek sadekirinê – li ser sê qonaxan parve bibin: di helbestên pêşîn her rêzik biqafiye ye, paşî qafiye tê kêmkirin û tenê di hin rêzîkên helbestê de heye. Vê dawiyê jî qafiye bi temami hatiye terkkirin. Min hewl daye ku heta mimkin be, piralîtiya helbestvaniya Peşew di vê çapa kurmançî de jî diyar bibe. Loma lê xebitîme ku ji hemû mijar û dirûvên helbestên wî hin nimûneyan bidim.

Heta niha hin helbestên Ebdulla Peşew li gelek zimanan hatine wergerandin: rûsî, inglîzî, erebî, fînlandî, swêdî, danîmarkî, elmanî, ermenî, farisî û tirkî lê ew werger kêmi bûne kitêb. Bi kurmançî berî niha pirtûkeke helbestên wî bi wergerandina Rûken Bagdu Keskin û Bedran Hebîb bi navê *Veşer – Birakuji û helbestên bijarte* sala 1996ê li Stenbolê ji aliyê Weşanxaneyê Avestayê ve hatiye belavkirin. Pirtûk jî hin helbestên dîwana bi navê *Birakuji* û bîst kurtehelbestên bijare pêk tê. Herwiha deh sal derengtir Weşanxaneyê Belkî li Diyarbekirê pirtûkeke bi 50 helbestên bijare ji hemî dîwanên Peşew bi soranî lê bi alfabe ya latînî û bi ravekirina hin peyvên helbestan bi kurmançî raberî xwendevanan kiriye.

Peşew jî camêriya xwe hem hemû helbestên xwe yê soranî û hem jî wergerên erebî (nêzikî sed helbestên kurt) û inglîzî (pêncî kurtehelbest), farisî (dîwana *Berew Zerdeper*), fîn(lend)î (wergerên ji wergerên inglîzî) û yê ta niha bi kurmançî derketine berdestî min kirin. Bêguman di wergerandina her helbestê de çavkaniya bingehîn helbesta resen ya bi soranî bûye lê wergerên erebî û inglîzî û bi taybetî jî yê fairsî hin car bo fehmkirina peyvekê yan bîyardana li ser çawaniya wergerandina helbestekê yan beşek wê alîkariya min kiriye. Helbestên ku niha bi kurmançî pêşkêş dikim bi giranî ew in ku ta niha ne li kurmançî û ne jî li ti zimanên biyanî hatine wergerandin. Ji ber ku gelek helbestên dîwana *Birakuji* jî mêj ve bi kurmançî li ber destê xwendevanan bûne, min piraniya wê dîwanê niha wernegerand lê tenê çend nimûne jê dan.

* * *

Dema ku min xwest dest bi kurmançîkirina helbestên Peşew bikim, hinekî ketim bêbaweriya bi xwe. Erê ev 15 sal in ku ji çend zimanan edebiyatê werdigerînim kurdî û rast e ku min berê jî soranî jî çend berhemên wêjeyî kirine kurmançî. Herwiha rast e ku helbestên Peşew ne diwartirîn berhemên wergerandinê ne bo min yê ku xwe li wergerandina berhemên wek Qur'anê, dîwanên Hafîzê Şîrazî û Celaledînê Rûmî û şanoyên Shakespeare jî ceribandîye. Lê ketim wê bêbaweriyê ku dê neçar bibim di şewe yan jî naveroka helbestan de kêmasiyên zêde peyda bibin. Herwiha hinekî ditirsîm ku encama kurmançîkirina helbestan ne bi dilê Peşew bi xwe jî be dema ku ew wan bi kurmançî bixwîne.

Lê ku danûstandina min û birêz Peşew li ser wergerandina helbestên wî germ bû, wî bi nerînên xwe yê di derbarê wergerandinê de tîrsa min verevand. Peşew bi xwe masterê wergerandina zimanên rûsî û inglîzî ye û doktoraya edebiyatê wergirtiye. Pîsporiya wî ya di warê wergerandinê de, ne ku ez tirsandim lê rehet kirim: Peşew baş dizane ka prensîpên wergerandinê çi ne û werger divê çawa be. Herwiha ew baş tê digihe ku her tiştê di helbesta jêder de heye herdem bi temami nikare di helbesta werger de jî hebe yan bi heman awayî be.

Peşew bi xwe bawer dike ku di wergerandina helbestan de ya giring ne tenê dilsoziya ji helbesta orijînal re lê encama wergerê ye. Bi baweriya wî wergerandina peyv bi peyv bi taybetî di wergerandina helbestan de pûç e, divê wergêr helbestê veafirîne anku helbestekê li ser bingehê helbesta resen lê bi temami li qeyd û bendên zimanê wergerê guncandî vehûne. Li gor qenaeta wî, divê werger wisa be ku ji xwendevan re welê diyar be ku ew qet ne werger e lê nivîskar ew bi zimanê xwendevan nivîsiye. Peşew bi xwe jî helbestên xwe li hin zimanan (bi kêmi erebî û inglîzî) wergerandine û tê de ev prensîpên wî diyar in.

Van gotinên hişmendane yê Peşew ez ji bêhtengiyê rizgar kirim û baweriya min xurt kir. Ev helbest ne peyv-bi-peyv hatine wergerandin. Herwiha wezna rêzîkan jî herdem nehatiye parastin yan jî bi awayekî din hatiye avakirin. Madem ku Peşew li destpêka helbestvaniya xwe helbestên xwe wezndar dinivîsîn, paşî qafiye kêmi kir û taliyê bi temami terikand, min jî xwe di wergerandinê de azad dîtiye ku helbestên wî yê berê bi wezn nivîsandî di wergerandina niha de wek helbestên wî yê vê dawiyê bêwez nî bikim yan jî wezna wan biguherînim.

Lê, tevî ku Peşew bawer dike ku helbesta werger ne hewce ye ku dilsoza helbesta jêder be jî, ez ta ku gengaz û pêkan bûye dilsozê wî bûme: ti ramanên ku di helbestên wî de tine bin, min ji nik xwe ve lê zêde nekirine. Rakirina yan guherandina weznê helbestê jî tenê ji neçarî hatiye kirin. Hin car heta peyvek yan çend peyvên

soranî di helbestê de hatine hiştin tevî ku ew di kurmançî de bi giştî nayên bikaranîn û li cihê wan peyvên din hene. Lê wiha min xwestiye ku weznê helbestê biparêzim. Ew peyv – û hin peyvên kurmançî yên ku belkî ji xwendevan re nenas bin – bi stêrkê (*) hatine destnîşankirin û li binê helbestê hatine ravekirin.

Peşêw li dawiya dîwanên xwe ferhengokekê datîne bo şirovekirina hin peyvên asê yan kêmnas. Me jî li gor pêwîstiya çapa kurmançî wiha kir. Li dawiya vê pirtûkê hin peyvên wisa li gor alfabeyê hatine rêzkirin û ravekirin. Eger peyva ku Peşêw bi soranî bi kar aniye û ya ku di vê çapê de bi kurmançî hatiye xebitandin ne eynî bin, peyva soranî jî piştî ya kurmançî di kevanokan de hatiye danîn.

Helbestên vê berhevokê ne li gor kronolojiyê hatine rêzkirin lê Peşêw dem û devera nivîsîna her helbesta xwe li binê wê diyar kiriye loma xwendevan dikare jê agadar bibe. Helbestvan bi xwe hin agahî û têbînî li ser hin helbestên xwe yan kesên di wan de dane. Carinan jî wergêr pêdivî bi ravekirina wan hebûye.

Eger xwendevanên kurdî – heta nivîskar û ronakbîrên kurd jî – navê nivîskarên zaravayên din bihîstibin jî, mixabin gelek kêman ew xwendine. Helbestên ku min wergerandine *yên* Peşêw in lê ne *bo* Peşêw hatine wergerandin. Bêguman her helbestvan dê bawer bike ku di wergerandinê de helbesta wî hin jî gewhera xwe ji dest dide. Tevî vê jî Peşêw giringiyek mezin dide wergerandinê bi giştî û wergerandina navbera zaravayên kurdî bi taybetî. Ev wergerandin bo xwendevanên kurmançî, bo dewlemendkirina wêjeya kurmançî û bi hêviya hevnasandina kurdan hatiye kirin.

Husein Muhammed

Strasbourg 2011

[1] Ev pêşgotin li gel van hemû helbestan sala 2012 wek kitêb di nav weşanên Dîwan de li Stembolê hatiye çapkirin.

Ebdulla Peşêw, edebiyat, helbest, Husein Muhammed, wêje, wergerandî

[Blog at WordPress.com.](#) | [The Nucleare Theme.](#)